

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Mands Minde 1788-1838. Foredrag over det sidste halve Aarhundredes Historie

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Mands Minde 1788-1838. Foredrag over det sidste halve Aarhundredes Historie", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. 419. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1838_599-txt-shoot-idm12466.pdf (tilgået 12. juli 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

XLIV.

(Den 9de November.)

Mine Herrer!

Karl den tiende og Polignac havde vist nok stolet paa *Wellington*; men med hvad Grund, véd jeg ikke, og i alt Fald skuffedes Haabet, da Vilhelm den fjerde, just da Forordningerne kom ud 26de Juli, besteg den engelske Trone, erkjendte strax Ludvig Filip, afskedigede *Wellington* og sluttede Forbund med Frankrig. *Englands Væxt* og *Stilling* maa [da her] nødvendig betragtes.

Vel er jeg egentlig, hvad man kalder en Hjemføding; men dog har jeg været i *England*, og jeg kan ikke nægte, det gaar mig med min Rejse fra *Kjøbenhavn* til *London*, som det gik Gert med hans fra *Harslev* til *Kiel*: den Rejse den glemmer jeg aldrig. Om jeg nu derved er bleven behæftet med, hvad man kalder "Angloman", eller paa bredt dansk: bleven en Nar efter det engelske, det vil jeg saa meget mindre trættes med nogen om, som alle Digtere jo efter Romer-Retten maa dømmes til Daarekisten, da Oraklet Cicero har sagt: "Alle Poeter er gale" (*non est poeta sine furore*); men jeg vil stræbe at vise Dem, man behøver ikke at være gal, for mellem de store Magter at have en afgjort historisk Forkjærlighed for *England*. Jeg siger med Flid: mellem de store Magter; thi jeg holder i Grunden mere af de smaa, og uden al Sammenligning mest af vort lille Fæderneland; men at vedkjende sig en saadan afgjort historisk Partiskhed for sit eget, det er dog ogsaa noget, danske Folk trænge højt til at lære af Engelskmanden, som aldrig vil tage i Betænkning, ganske tørt og alvorlig at forsikre os, at, om saa *England* ikke kunde bestaa, uden at hele den øvrige Verden maatte forgaa, vilde han dog stemme for gamle *England* (*old England for ever*).

Ja, m. H., det maa være ethvert Folks borgerlige Tankegang og borgerlige Frimodighed, der skal føre noget Liv, det er værdt at tale om; og det er en Jammer, naar man, som endnu sædvanlig hos os, vel i Hjærtet hylder den Grundsætning, men tør, af Frygt for Latinere, Tyskere og Moralister, ikke være det bekjendt, skjuler sin afgjorte Forkjærlighed for Fæderneland, Modersmaal og alt hvad dertil hører, som om det var en Forbrydelse, og spilder sine Kræfter paa en nødvendig stiv og træg og mislykket Efterligning af det fremmede, som man ikke elsker, men tit i Grunden hader. – Dog, dette anmærker jeg kun her, for at minde om, jeg er ingenlunde saadan en Nar efter det engelske, at jeg enten skulde foretrække *England* for Danmark, eller ønske Fædernelandet i nogen Henseende angliseret, men ønsker først, at vi skulde faa Mod til at ligne os selv og vise os, som vi er, og dernæst, at vi skulde indsé, at *England* er den af de store Magter, baade aandelig og verdslig, som vi maa ønske alt det Held, der kan bestaa med Grækenlands og Nordens Frihed, og efter Evne kappes med, ved at løse alle de Baand, der forhindre eller besvære den levende Virksomhed, og ved først og sidst at se paa det nyttige og varig ærefulde.

Ja, m. H., de fleste Steder arbejder man for *Prygl*, og i Tyskland ansér man Arbejdsomhed for en *Dyd*, der bør øves for dens egen Skyld og bliver renere, jo mindre Nytte eller Fornøjelse man har af sit Arbejde; men vil man se Folk arbejde udelukkende for *Nyttens* Skyld, da maa man rejse til *England*, og det er nok Umagen værdt; thi lad det længe nok være tvivlsomt, om denne Arbejdsomhed er Mennesket værdigst, saa er det dog lige vist, baade at den betaler sig bedst, og at den alene staar i frugtbar Vexel-Virkning med Menneske-Livet og alle dets Kræfter.

Ja, m. H., den fri og levende Virksomhed, det mesterlige Greb paa det gavnlige og det klare Syn for det virkelig og varig ærefulde, det var egentlig, hvad jeg beundrede i *England*, og er vis paa, Danmark kan tilegne sig i en Grad, der vist nok hverken vilde gjøre os saa rige eller mægtige, men velhavende, selvstændige, agtværdige og tusend Gange lykkeligere end de berømte Øboere, der kun har lidt Glæde af al deres Storhed, Magt og Vælde, fordi de elske og elskes saa lidt.

Se, det er mit aabenbare Skriftemaal om min Angloman; og nu til den verdenshistoriske Betragtning af Stor-Britannien, der først ved den nyeste Række af Begivenheder fra 1788 til 1830 har vundet en Indflydelse paa hele det evropæiske Stats-Samfund, som end ikke Rusland, og mindre nogen anden Magt, kan rose sig af: en afgjørende Indflydelse, som den afsides Beliggenhed, særegne Statsforfatning og især *Englands* Ringeagt for Fastlandet og Snæverheden i alle det 18de Aarhundredes Anskuelse havde forsinket, men kunde nu ikke længer forhindre. Det er da den store politiske Forandring, Revolutionen og Napoleon gjorde i Europa: at det ikke længer er Frankrig, Prøjsen og Østerrig, men *England* og *Rusland*, der gjør Udslaget, saa hvad de kan enes om, tør ingen staa imod, og hvad de tvistes om, er i Grunden: hvem af dem der skal raade ene; og her har vi da en Landmagt og en Sømagt, ganske anderledes kolossalske end Rom og Kartago, da de

mødtes paa Sicilien: to Verdensmagter, som 423 egentlig kun kan støde sammen i andre Verdensdele, i Nordamerika eller Ostindien. Ja, *Ostindien*, dør synes England og Rusland nu snart at skulle mødes, da allerede nu kun Persien adskiller dem og behøver kun ret at blive Tvistens Æble, for at skæres midt over og gjøre de to uhyre Kæmper til Naboer. Men vi vil haabe, det er langt fjærnere, end det for Øjeblikket kan synes; thi nu vilde Sejren næppe længe være tvivlsom, men Udfaldet sørgeligt. Dog, hvad end Følgen bliver, er det højst mærkværdigt, at, mens England saa at sige betalte hvert Skud Krudt, der fyredes mod Frankrig i Evropa, det endnu havde Stunder og Evne til at oprette sig et *Stormoguls-Rige i Ostindien* med over 100 Millioner Indbyggere.

Endnu i Midten af det 17de Aarhundrede ejede det ostindiske Kompagni kun Madras, og ved Slutningen erhvervedes først det Stykke af Bengalen, hvor *Calcutta* byggedes, som nu er det store Riges Hovedstad, med over 200.000 Indbyggere. Endnu i Midten af det 18de Aarhundrede var de tre Præsidentskaber: *Calcutta*, *Madras* og *Bombay*, egentlig kun Handelspladser, og Franskændene var nær ved at spille Mester i Ostindien; men da opsvang to Skriverkarle sig efter hinanden til General-Guvernører, fordrev Franskændene og grundede den uhyre Magt paa Gruset af det gamle Stormoguls-Rige, som nu af sig selv hensmuldrede. Disse to mærkværdige Mænd var *Robert Clive* og *Warren Hastings*.

Robert Clive var som saa mange Engelskmænd en Vovehals af Moders Liv, som de ikke i nogen Skole var i Stand til at styre. Nitten Aar gammel kom han som Skriverkarl i Kompagniets Tjeneste til Madras 1744, men vedblev at være den samme forfløjne Karl; og da Franskændene 1746 indtog Madras, kastede Clive Pennen og trak Sværdet, som han snart viste sig skabt til at føre. 1755 gjorde han sig berømt ved at forstyrre en Røverrede, men især ved sin afgjørende Sejr over Naboben i 424 Bengalen, som havde ødelagt *Calcutta*, men mistede efter Slaget ved Plassey 1756 hele sit Rige. Clive blev nu Baron af Plassey og siden Generalguvernør; men efter sin Hjemkomst til England 1767 blev han anklaget i Parlamentet for at have ved ulovlige Midler beriget sig, blev vel frikjendt, men skød sig selv i Fortvivlelse 1774.

Warren Hastings begyndte ligesom Clive ved Skriverbordet, men ombyttede allerede ved Clives Tog i Bengalen Pennen med Sværdet; og skjönt han siden nær var strandet i Oxford som Professor i Persisk, kom han dog tilbage til Ostindien, hvor han 1773 blev Generalguvernør, og gjorde sig under den amerikanske Krig saare berømt, baade ved den indvortes Bestyrelse og ved Krig mod *Hyder-Ali* i Mysore, som ved Frankrigs Hjælp stræbte at kvæle den britiske Stormagt i Fødselen. Ogsaa *han* blev efter sin Hjemkomst 1786 anklaget i Parlamentet, og hans Proces, som varede ni Aar, gjorde ordentlig, til man glemte den over Revolutionen, Opsigt som en stor Statsbegivenhed, fordi de berømte Talere Fox, Sheridan og Burke var hans Anklagere. Omsider vandt han vel sin Sag, men tabte efter Ordsproget sine Penge; thi foruden hvad Processen havde kostet ham selv, blev han dømt til at betale 70,000 Pund i Omkostninger og var nær ved at dø i Fattigdom.

Hastings' Eftermand i Ostindien, Lord *Cornwallis*, bekjendt af Held og Uheld i den amerikanske Krig, udvidede vel ogsaa Riget i Ostindien, men kun omtrent som sligt gaar af sig selv, saa det var først under Marquis *Wellesley*, Wellingtons Broder, Guvernør fra 1798 til 1805, *Tippo-Saib*, Søn af *Hyder-Ali*, faldt, Riget Mysore indtoges og videre Fremskridt gjordes, især ved Hertugen af *Wellington*.

(Ved Fredslutningerne i Amiens og Paris erholdt Storbritannien Trinidad og Malta, Ceylon og det gode Haabs Forbjærg og de ioniske Øer, ja, ogsaa, i Freden til 425 Kiel, Helgoland fra os. – Alle Flaader [var da] saa godt som ødelagte, paa den russiske nær.

William Pitt, en yngre Søn af Lord Chatham, havde ikke engang ret naat sine myndige Aar, da han 1783 blev første Minister, og beherskede dog England som en Konge lige til 1801, var altsaa Sjælen i de første Forbund mod Frankrig, og gik kun af, fordi Folket var kjed ad Krigen, og *han* dog ikke vilde slutte Freden. Han lod derfor sin Ven Addington slutte Freden til Amiens 1803; men da Krigen udbrød paa ny, greb han ogsaa Roret paa ny 1804, og oplevede den store Sejr ved Trafalgar, og stiftede det ny Forbund mod Napoleon 1805, men døde i Januar 1806, man siger af Sorg over dets ulykkelige Udfald.

Lord Castlereagh, Marquis af Londonderry, lige gammel med Napoleon, født i Irland, var i Politikken en Disipel af Pitt, allerede under ham Krigsminister, var det ogsaa 1807, og [var] fra 1812 til 1822, som Minister for de udenlandske Sager, ikke blot Sjælen i den engelske Regering, men en Tugtemester for hele Evropa. Just som han igjen laa paa Rejsen til en Kongres, faldt han imidlertid i Fortvivlelse og ombragte sig selv, hvad man vist maa kalde en stor Lykke baade for England og hele Evropa; thi skulde han levet sin Alder ud, vilde sandsynligvis ikke blot Grækerne blevet aldeles opofrede, men en Revolution paa de engelske Enemærker [have] forvirret alt.

Han fik nemlig til Eftermand *George Canning*, der vel ogsaa kaldtes en Disipel af Pitt, og lige fra 1794 [var] hans ypperste Støtte i Underhuset; siden Minister med Castlereagh ved Kjøbenhavnstoget, men ragede saa i Uenighed med ham og vandt først ved hans Død sin Indflydelse tilbage. Baade hans Taler og Forholdsregler stemple ham til en Statsmand i højere Stil end des værre nogen anden Minister i vore Dage. Han begyndte sin ny Virksomhed med den Instrux til Hertugen af Wellington ved Kongressen 426 i Verona: "Det gaa, som det vil, England tager ikke Parti mod Spanien." Han reddede ogsaa Grækenland, skjönt han ikke oplevede Æresdagen ved Navarin, thi da han April 1827 blev Formand i et folkeligt Ministerium,

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

ærgrede Aristokraterne ham ihjel, 8de August 1827.

Arthur Wellington, Minister 1828-30.-*Lord Grey* fra Northumberland, født 1764, Minister 1830-34. - *Melbourne*, født 1779. - *Durham*, født 1792. - *Daniel O'Connell*, født 1775 i Kerry. - Georg den fjerde døde netop 26de Juli 1830, da Opløbet i Paris begyndte.)